

ТЕХНОЛОГІЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ОСВІТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ

У статті подається технологія особистісно орієнтованої освіти в професійній підготовці вчителя інформатики. Автор аналізує деякі особистісно орієнтовані технології.

На сьогоднішній день багато дослідників у галузі професійної підготовки вчителя звертають увагу на необхідність технологічного підходу до навчально-виховного процесу в педагогічному вузі (О.С.Падалка, С.О.Сисоєва, О.М.Пехота). С.О.Сисоєва визначає “педагогічну технологію як процес створення адекватної до потреб і можливостей особистості і суспільства теоретично обґрунтованої навчально-виховної системи соціалізації, особистісного і професійного розвитку та саморозвитку людини в освітній установі, яка в наслідок упорядкованих професійних дій педагога при оптимальності ресурсів і зусиль всіх учасників освітнього процесу, гарантовано забезпечує ефективну реалізацію свідомо визначеної освітньої мети” [1:261]. Характеризуючи особистісно орієнтовані педагогічні технології, О.М.Пехота підкреслює, що “особистісно орієнтована освіта реалізується через діяльність, яка має не тільки зовнішні атрибути спільності, але й своїм внутрішнім змістом передбачає співробітництво, саморозвиток суб’єктів навчального процесу, виявлення їх особистісних функцій” [2:281].

Метою нашого дослідження є створення таких педагогічних умов, які б сприяли професійному саморозвиткові майбутнього вчителя інформатики в процесі його професійної підготовки. Однією з таких умов є впровадження у навчально-виховний процес технологій особистісно орієнтованої освіти, теоретичною основою яких є наступні положення [3].

1. Щоб навчальний предмет став інструментом виховуючого впливу вчителя на особистість учня, він повинен бути засвоєний у якості такого. Для реалізації інструментально-педагогічної функції недостатньо орієнтування в предметі на пояснювально-репродуктивному або узагальнюючо-проблемному рівнях. Особистісний підхід здатний реалізувати лише вчитель, який сам оволодів предметом на особистісному рівні, що виявляється у вільному володінні науковою інформацією з предмета, умінні виділяти суб’єктивний контекст історії науки (діяльність і особистість дослідника), бачити її ціннісні світоглядні і соціально-прогностичні висновки; вибирати такий спосіб викладання матеріалу, який найбільш цінний із педагогічної точки зору.

2. Пріоритет педагогічних цінностей у свідомості майбутнього вчителя повинен проявлятися в його прагненні не тільки засвоїти зміст шкільного предмета, але і залучити інших людей до його розуміння, співпереживання, спільного осмислення. При вивченні матеріалу предметно-методичного курсу студент спочатку думкою, а потім вже реально орієнтується на партнера, учня. Діє установка: не тільки зрозуміти, але і пояснити; не тільки зацікавитися, але і зацікавити, зробити матеріал предметом спілкування, діалогу.

3. Студента необхідно націлити на пошук зв’язку предметного матеріалу з різними цінностями людського буття, перетворення логічних структур науки у форми спільної діяльності, дослідницьких задач - у навчальні проблеми. “І найважливіше при цьому, що ця діяльність по перетворенню наукового знання в навчальне повинна виступити як засіб самореалізації, оскільки в протилежному випадку відчуженість учителя від викладання стає причиною відчуженості учня від навчання” [3:135].

4. У якості ефективного засобу підготовки вчителів до реалізації особистісного підходу в ході викладання спеціального шкільного предмета виступає виклад його змісту в контексті педагогічної задачі. Педагогічна задача в даному випадку - це модель особистісно орієнтованої навчальної ситуації, “занурюючись” у яку вчитель апробує деякі варіанти своєї професійної поведінки, виявляє ціннісні аспекти у матеріалі, що вивчається, визначає способи актуалізації особистісних функцій учня (смыслотворчість, вибір, самооцінка й ін.), “програє” варіанти поведінки учнів у різних колізіях, учиться розпізнавати мотиви, рефлексувати власні дії та особистісні якості [3:136].

У процесі професійної підготовки вчителя інформатики ми застосовуємо наступні особистісно орієнтовані технології:

1. **Діалогово-проблемні лекції.** За декілька днів до лекції студенти одержують конспект основних положень, що будуть розглянуті на лекції. На початку конспекту наводяться декілька проблемних питань, суперечливих цитат, які мотивують у студентів пізнавальний інтерес до досліджуваної проблеми. Студентам пропонується ознайомитися з конспектом лекції, подумати над поставленими питаннями. Лекція проходить у формі діалогу викладача зі студентами, обговорюються суперечливі положення, викладач пояснює складні або незрозумілі моменти, спільно зі студентами робить висновки. Протягом лекції студенти доповнюють конспект, роблять у ньому необхідні нотатки. Наприкінці конспекту наводяться питання і завдання для самостійної роботи, яку повинен виконати студент після прослуховування даної лекції. Питання і завдання є проблемними, творчими, мають особистісно-професійну орієнтацію.

Досвід читання проблемно-діалогових лекцій, спостереження за студентами дозволяють нам зробити висновок про те, що в процесі проведення таких лекцій значно зростає пізнавальна активність студентів. Попереднє самостійне вивчення конспекту майбутньої лекції і активне обговорення основних питань із викладачем та товаришами сприяють розвитку самостійності професійного мислення, а надалі - розвитку

навичок науково-дослідної діяльності. Проблемні питання і розглянуті на лекції педагогічні ситуації активізують аналітичну розумову діяльність студентів, підвищують рівень розвитку гностичних і проєктувальних професійних умінь. Особистісно спрямований характер лекції формує у майбутніх учителів навички особистісно-професійної рефлексії.

Водночас зростає рівень вимог до викладача, що читає таку лекцію. Крім глибоких професійних знань на рівні аналізу та узагальнення фактичного матеріалу, лектор повинен мати комунікативні та ораторські вміння, володіти особистісно орієнтованими технологіями навчання, мати педагогічну спрямованість на особистісно-професійний розвиток студентів і власний професійний розвиток.

2. Активні форми проведення практичних занять. Метою таких занять є включення студентів у суб'єктну навчально-професійну діяльність. У своєму дослідженні ми використовували наступні активні форми практичних занять: моделювання фрагментів різних за метою уроків інформатики, імітаційно-ділові ігри "Відкритий урок з інформатики", "Позакласний захід з інформатики", міні-конференції з проблем методики викладання шкільного курсу інформатики.

Наприклад, імітаційно-моделююча гра "Відкритий урок з інформатики" проводиться наступним чином. До заняття між студентами розподіляються ролі: учитель, завуч, методист, інспектор управління освітою, учні класу, запрошені вчителі інформатики. До цього часу в студентів вже є досвід проведення уроків з інформатики (пройшла перша педагогічна практика), тому "вчитель" справляється зі своєю задачею досить успішно. Інтерес до уроку, який моделюється, підтримується рольовим статусом учасників гри. Після уроку кожен повинен висловити свою думку: "завуч" - оцінити загальнопедагогічні знання та вміння "вчителя"; "методист" - знання "вчителем" фактичного матеріалу, зміст та методику проведення уроку; "інспектор" - оцінити відповідність уроку загальним дидактичним вимогам; "вчителі інформатики" - висловити пропозиції щодо поліпшення вивчення даної теми; "учні" - проаналізувати взаємодію "вчителя" з дітьми, його комунікативні та організаторські здібності.

Наш досвід проведення таких занять показує, що студенти з задоволенням включаються в гру, а після "уроку" найчастіше розгортається широка дискусія, під час якої піднімається багато проблемних питань методики викладання інформатики: як краще пояснити новий матеріал; як провести опит учнів; що є метою актуалізації опорних знань; як на уроці здійснювати мотивацію навчальної діяльності учнів тощо. Крім цього, і протягом моделювання уроку, і протягом його аналізу-обговорення можуть виникнути проблеми, пов'язані з комунікативними особливостями та вміннями студентів. Тут важливо звернути увагу студентів на можливість виникнення міжособистісних конфліктів між "вчителем" і "учнями" або "вчителем" і тими, хто аналізує його урок; запропонувати способи запобігання таких конфліктів.

3. Домашні завдання дослідницького і творчого характеру: складання робочих програм учителя інформатики; розробка конспектів уроків, текстів самостійних, лабораторних і контрольних робіт і т.д.

Особливу увагу ми приділяємо такому виду самостійної діяльності студентів, як складання конспектів уроків. Цей вид навчальної діяльності має ряд істотних особливостей. По-перше, це інтегрований вид діяльності: при складанні конспекту студенти інтегрують загальнопедагогічні, дидактичні і спеціальні знання, у процесі роботи над конспектом розвиваються їх гностичні, проєктувальні і конструктивні вміння (уміння підібрати навчальний матеріал, спланувати свою діяльність і діяльність учнів та ін.). По-друге, це продуктивний вид діяльності: конспект - це продукт творчої роботи студента, він завжди унікальний. По-третє, написаний конспект уроку відображає особистість майбутнього вчителя. Перевіряючи складений конспект, викладач може оцінити як професійні знання та вміння студента, так і його особистісні якості (працьовитість, самостійність і критичність мислення, творчі здібності й ін.). Конспект уроку є загальним полем діяльності викладача і студента. При перевірці конспекту викладач у письмій формі відзначає позитивні і негативні сторони складеного конспекту, дає рекомендації по його поліпшенню. Думка викладача також суб'єктивна, як і самооцінка студентом свого конспекту. У процесі доробки конспекту студент може апелювати до викладача, обговорювати з ним можливі варіанти виправлення недоліків. Так починається суб'єкт-суб'єктний діалог викладача зі студентом, що лежить в основі особистісно-орієнтованого підходу до процесу підготовки майбутнього вчителя. Тому що предмет діалогу (складений конспект) унікальний, діяльність викладача набуває індивідуального характеру.

Прикладом завдання дослідницького характеру є міні-дослідження з однієї із проблем методики викладання інформатики. Приблизна тематика таких робіт наступна: цілі і задачі вивчення інформатики в школі; безперервний курс інформатики в школі; дидактичні і педагогічні особливості уроку інформатики; курс інформатики та особистісно-орієнтована педагогіка; диференціація курсу інформатики; навчальні комп'ютерні середовища і концепція розвиваючого навчання; проблема вибору вивчення мови програмування; питання теоретичної інформатики в шкільному курсі інформатики; вивчення нових інформаційних технологій; розвиток операційно-модульного мислення школярів у курсі інформатики; педагогічні можливості глобальних комп'ютерних мереж.

Студенти повинні подати реферативний звіт з дослідження за наступною структурою: 1) план дослідження; 2) опис і постановка проблеми; 3) запропоновані шляхи вирішення проблеми (огляд науково-методичної літератури); 4) власне відношення до даної проблеми (висновки); 5) список літератури.

Дане завдання спрямоване на формування навичок науково-дослідної діяльності, умінь бачити і формулювати проблеми, обґрунтовувати свою думку.

Спостереження за студентами, проведені нами в процесі дослідницької роботи, свідчать, що впровадження особистісно орієнтованих технологій у процес професійної підготовки майбутнього вчителя інформатики

сприяє підвищенню навчально-пізнавальної активності студентів, розвитку самостійності їхнього професійного мислення, формуванню індивідуального стилю навчальної і професійної діяльності. Навчання технологіям особистісно-орієнтованого підходу у викладанні курсу інформатики формує у студентів спрямованість на розвиток особистості учня і, відповідно, на власний особистісний розвиток. Моделювання та обговорення різних педагогічних ситуацій, вільний обмін думками, формулювання висновків розвивають у студентів навички аналітичної діяльності та професійно-особистісної рефлексії. Таким чином, технології особистісно-орієнтованої освіти сприяють процесу професійного саморозвитку майбутніх учителів інформатики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Сисоєва С.О. Технологізація освітньої діяльності в умовах неперервної професійної освіти //Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи. – К., 2000. – С. 249- 273.
2. Пехота О.М. Особистісно-орієнтована освіта і технології //Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи. –К., 2000. – С. 274-297.
3. Сериков В.В. Личностный подход в образовании: концепции и технологии. – Волгоград, 1994. – 152 с.

Матеріал надійшов до редакції 18.09.2000 р.

Тихонова Т.В. Технология личностно ориентированного образования в профессиональной подготовке учителя информатики.

В статье представлена технология личностно ориентированного образования в профессиональной подготовке учителя информатики. Автор анализирует некоторые личностно ориентированные технологии.

Tykhonova T.V. Technology of a Person Oriented Education in Professional Training of Teachers of Computer Studies..

The article presents a technology of a person oriented education in professional training of teachers of computer science. The author analyses some person oriented technologies.